

VAROLUŞ GAYEMİZ

Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR
DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Hat: Fatih Özkafa - Tezhip: Nadir TATAR

Yeryüzündeki canlı olan her şeyi hareket ettiren, güneşten gelen enerjidir. Güneş yeryüzündeki suları ısıtıp buharlaştırır. Buhara dönen su, bulut olur. Sonra bir esinti o bulutu çok uzaklara sürükler. Ardından bulut tanecekleri yağmur taneceklerine dönüşür ve susuzluktan kurumuş ölü toprağın üzerine can olarak yağar. Oradan binbir çeşit taze canlılar fıskırır. Sonuçta onlar da başka canlılara hayat kaynağı olurlar. Binbir çeşit böcekler, sürüngenler, iki ayaklılar, dört ayaklılar, kuşlar ve daha niceleri onları yerler, büyürler, gelişirler ve sonunda ölürlük. Ardından hepsi toprağa karışarak çürüyüp gübre olurlar. Böylece onlar da yeni hayatlar için enerji depolarına dönüşürler.

Bu döngüye baktığımızda dünyamızdaki hayatın kaynağının güneş olduğunu görürüz. Evet, dünyamız varlığında güneşe muhtaçtır. Ama güneş de varlığını sürdürebilmek için dünyaya muhtaçtır. Çünkü her ikisi de birbirlerine uyguladıkları kuvvet sayesinde oluşturdukları denge yardımıyla kendi yörüngelelerinin dışına çıkamazlar. Aksi takdirde her ikisi de ya bir tarafa savrulur ya da çarpışarak birbirlerini yok ederler. Sonuçta ortada ne güneş ne dünya ne de hayat kalır. Samanyolunu ve diğer galaksileri oluşturan milyarlarca yıldızın durumu da böyledir. Onların da hepsi birbirlerine uyguladıkları kuvvet aracılığıyla savrulmaktan kurtulur-

lar. O hâlde onların her birini ayakta tutan kütle çekim yasa-sasıdır. Onların her biri, varlığında bu yasaya muhtaçtır.

Biz, oksijen alıp karbondioksit vererek bitkilere hayat kaynağı oluru. Onlar da karbondioksit alıp oksijen vererek bize hayat kaynağı olurlar. Bizleri şaşkınlık ve hayretler içerisinde bırakan bu döngüsel düzen nasıl kurulmuştur? Kimdir bunların hepsini birbirine muhtaç kılan? Bu ihtiyaçlar zinciri nerede son bulmaktadır?

Bu soruların cevabını, birbirlerine muhtaç parçaların birleşiminden oluşan evrenin içinde bulamayız. Bu durumda aklımız ve bilincimiz evrenin ötesine uzanır. Ufkumuz sonsuzluğa açılır ve bütün ihtiyaçları karşılayan fakat kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan bir kudretin varlığının zorunlu olduğunu hissedimiz. Aksi takdirde ne kendi varlığımızı ne de evrenin varlığını izah edebiliriz.

Evrendeki her şey, varlığında bir başkasına muhtaç olduğuna göre onların hiçbirisi bir diğerinin yaratıcısı ve sahibi olamaz. O hâlde her şeyi yaratan ve onların sahibi olan bir yaratıcı olmalıdır. Bu yaratıcı, aynı zamanda varlığının başlangıcı ve sonu bulunmayan, mutlak bir ilim, irade ve kudret sahibi olmalıdır. Aksi takdirde o da varlığında bir başkasına muhtaç olurdu. Varlığında başkasına muhtaç olan ise elbette yaratıcı olamaz. Kur'an-ı Kerim bu hakikati şu şekilde dile getirmektedir: "Göklerin ve yerin egemenliği O'nundur.

O, diriltir, öldürür. O, her şeye gücü yetendir. O (kendisinden önce hiçbir şeyin bulunmadığı) ilktir, (kendisinden sonraya hiçbir şeyin kalamayacağı) sondur, (varlığına apaçık bir şekilde delalet eden fiilleri) aşikârdır, (gerçek mahiyeti / zatı ise insana) gizlidir. O, her şeyi bilendir." (Hadid, 57/2-3.)

Evren, yaratıcının yukarıda saydığımız niteliklerine sahip olmadığı için varlığında başkasına muhtaçtır. Bu yüzden biz, onun bir yaratıcısı olduğunu düşünüyor ve buna inanıyoruz.

Evrendeki her şey, varlığında bir başkasına muhtaç olduğuna göre onların hiçbirisi bir diğerinin yaratıcısı ve sahibi olamaz. O hâlde her şeyi yaratan ve onların sahibi olan bir yaratıcı olmalıdır. Bu yaratıcı, aynı zamanda varlığının başlangıcı ve sonu bulunmayan, mutlak bir ilim, irade ve kudret sahibi olmalıdır.

Evrene baktığımızda pek çok şeyin insanın hizmetine sunulmuş olduğunu görürüz. Çünkü insan, göklerin ve yerin güzelliği ve ihtişamı karşısında hayranlık duyan tek varlıktır.

Elbette Allah, sınırlarını aklımızın ve hayal gücümüzün kavrayamayacağı kadar büyük ve geniş olan bu evreni boş yere yaratmamıştır. (Sad, 38/27.) Tam aksine O, her şeyi hak ile yani belli gaye ve sebeplere bağlı olarak yaratmıştır. (Ahkaf, 46/3.) Bu bakımdan Yüce Yaratıcı tarafından, yaratılan şeylerin hepsine, yaratılış gayelerine uygun olan tabiatlar ve özellikler verilmiştir. (Taha, 20/50.)

Evrene baktığımızda pek çok şeyin insanın hizmetine sunulmuş olduğunu görürüz. Çünkü insan, göklerin ve yerin güzelliği ve ihtişamı karşısında hayranlık duyan tek varlıktır. Yalnızca o, yeri, gökleri ve hatta göklerin ötesini merak eder. Yüce Allah, bu yüksek özelliklerinden do-

layı insandan, kendi ilminin ve kudretinin sonsuzluğunu kavrayıp takdir etmesini istemiştir. (Talak, 65/12.) İnsan, bu takdirini O'na hamd ve şükürde bulunarak yerine getirir. Hamd, övgülerin en yücesiyle övgüde bulunmaktadır. Nitekim biz namazlarda okuduğumuz Fatıha suresinin ilk ayetinde, Allah'a hamd üsenada bulunuruz. Ancak hamd ve şükür, sadece sözlü ifadelerle olmaz. Allah Teâlâ için yaptığımız ibadetlerimizin ve O'nun rızasına uygun olarak işlediğimiz tüm iyi ve güzel davranışlarımızın hepsi hamd ve şükürün birer fiilî ifadesidir.

Birisi, son derece güzel bir bina yapar, içerisine insanın ihtiyaç duyduğu her şeyi yerleştirir de sonra ona bunu niçin yaptın diye sorulduğunda "Hiç, onu yıkmak için yaptım." der mi? Çünkü bu kadar güzel ve konforlu bir binanın bir müddet sonra yıkılmak üzere yapılması son derece boş, saçma ve akılsızca bir iştir. O hâlde bilgisi ve kudreti sonsuz olan Yüce Yaratıcı, insanın yaptığı güzel ve konforlu bir bina ile kıyas edilmesi mümkün olmayan güzellik ve mükemmellikteki bu evreni, hiç boş yere; sonuçta yok olması için yaratmış olabilir mi? Hele akli, düşünce ve sanat üretme yeteneğiyle evrenin en seçkin konduğu insanın, sonuçta ebediyen yok olup gitmek üzere yaratılmış olması hiç düşünülebilir mi? Elbette düşünülemez! O hâlde insan, belli bir amaç ve gayeye yönelik olarak yaratılmıştır. Yüce Rabbimiz (c.c.) bu hakikatı şu şekilde dile

getirir: "Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?" (Müminun, 23/115.)

İnsan kendisini ve evreni tanıdıkça boş yere yaratılmadığını anlar. Böylece ölüm ve ötesi hakkında düşünmeye başlayarak dünyadaki varoluş gayesi ve hikmetini öğrenme gereği duyar. Elbette o, bu amaç ve gayenin ne olduğunu belli ölçülerde sezip kavrayabilir. Ancak onun mahiyetini ve kapsamını tam olarak bilemez. Çünkü sonuçta o, sınırlı bir akıl ve düşünce kapasitesine sahiptir. Evet, insan yaratıcısına minnettarlık duyabilir ve O'na kendisini yaratıp bunca nimetleri verdiği için teşekkür etme ihtiyacı hissedebilir. Ancak söz konusu minnettarlık hissini ve teşekkür borcunu O'na nasıl ifade edebileceği ve öldükten sonra nelerle karşılaşabileceği gibi konularda tam ve kesin bilgiler elde edemez. Bu durumda ona, Allah'ın kutlu elçilerinin getirdiği ilahi mesajlar yardımcı olur.

Kur'an-ı Kerim'de, insanın yaratılış gayesi Allah'a kulluk olarak belirtilmiştir. (Zariyat, 51/56.) Bazı müfessirler, bu kulluğu, marifetullah, yani Allah'ı bilme ve tanıma olarak açıklamışlardır. (Maverdî, en-Nüket ve'l-Uyûn, Beyrut: 1992, v/375.) Çünkü Allah'ı bilip tanımadan diğer sorumluluk ve ödevlerin kabul edilmesi ve yapılması mümkün değildir. Kur'an-ı Kerim'in öğretilerine göre bu kulluk, inanç, amel ve ahlak olmak üzere üç kı-

sımdan oluşur. İnanç kısmında belirlenen esaslar, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (s.a.s.) kadar hiç değişmeden gelmiştir. İman ederek Allah'a kulluk sözü veren herkesin, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, kitaplara, ahiret gününe ve her şeyin Allah'ın bilgisi, gözetimi ve denetimi altında gerçekleşmesi anlamına gelen kadere iman etmesi zorunludur. Bu durum, mümin ve Müslüman olmanın ön şartıdır. İman; inanılan esasları, doğrulukları konusunda hiçbir tereddüt göstermeden kabul etmektir. İmanın özü tasdik yani inanılan esasların gerçek ve hak olduklarını doğrulamaktır.

Amel kısmına dair ilahi buyruklar ise insanın, Allah'a olan kulluğunun yanında, başta hemcinsleri olmak üzere diğer tüm canlılarla olan ilişkilerini düzenler. Allah'a olan bağlılığımızı, imandan sonra ibadetlerimizle gösteririz. Namaz, oruç, zekât ve hac gibi ibadetler, bizim Allah'a olan bağlılığımızı pekiştirirler ve onda süreklilik sağlarlar. İbadetin özü, ihlas yani samimiyet ve içtenliktir. Samimiyet ve içtenlikle yapılmayan ibadetlerin Allah katında bir değeri yoktur. Bu bakımdan gösteriş ile yapılan ibadetler, ihlas ve samimiyetten yoksun oldukları için geçersizdirler. Kur'an'ı Kerim'de iman ve amel bütünlüğü şu şekilde dile getirilir: "İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimse'nin yaptığıdır ki Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitap-

lara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekât verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Allah'ın buyruklarını yerine getirme bilinci taşıyanlar ancak onlardır!" (Bakara, 2/177.) Bu ayette iman ve amelin birbirini nasıl tamamladığı açıkça görülmektedir. O hâlde bize düşen, imanımızın gereği olan güzel davranış ve tutumları yerine getirmektir.

İnsanın hemcinsleri ve diğer canlılarla olan ilişkilerini düzenleyen alan ise muamelat olarak nitelendirilir. Bu alanı düzenlemek için de Kur'an'da bazı temel ilkeler, ölçüler ve hükümler konmuştur. Bunlardan maksat, hakların ve hukukun korunmasıdır. Muamelat kısmının özü, adalettir.

Ahlak ise kendimize, hemcinslerimize ve diğer tüm canlılara, hatta cansızlara nasıl davranacağımızı belirleyen evrensel adabımuasheret kurallarıdır. Doğruluk, dürüstlük, sadakat, sözünde durma, emaneti koruma, yalan konuşmama, küçüklere şefkat, büyüklere saygı ve hürmet, anne babaya saygısızlık ve hürmetsizlikte bulunmama ve ihtiyarlık ve düşkünlüklerinde onlara bakma gibi tutum ve davranışlar, bunların en önemlileri arasındadır. Ahlakın özü, Yara-

dan'a hürmet, yaratılana ise şefkatten ibarettir. Yaratılana şefkat etmeyenin Yaradan'a hürmet ettiği söylenemez. Yaratıcısına hürmet edeninin de O'nun yarattıklarına şefkat göstermemesi düşünülemez. Dolayısıyla bu ikisi arasında sıkı bir ilişki vardır.

Güzel ahlak, kalbin tereddütsüz tasdikiyle gerçekleşen iman ve ihlasla yapılan ibadetlerin doğal bir sonucudur. Bu bakımdan güzel ahlak, Allah'a olan gerçek kulluğun en somut göstergesidir. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildiği (İbn Hanbel, Müsned, II/381.) asla hatırdan çıkarılmamalıdır.

Sonuç olarak söylemek gerekirse insanın yaratılış gayesi, öncelikli olarak yaratıcısını tüm kemâl sıfatlarıyla birlikte tanıması, O'nun peygamberleri aracılığıyla tüm insanlığa gönderdiği inanç ilkelerini, ilahi buyrukları ve emirleri hiç tereddüt etmeden kalbiyle onaylayıp diliyle ikrar etmesi, ibadetlerinde ihlaslı / samimi olması, hemcinsleriyle, çevresiyle ve tüm yaratıklar-la ilişkilerinde daima adaleti gözetmesi, nihayet yaratılana Yaradan'dan ötürü sevip sayması ve tüm mahlûkata şefkat nazarıyla bakmasıdır. Ancak bu yüksek özelliklere sahip olan insanlar, yeryüzünü bir barış ve esenlik yurduna çevirebilirler. Dolayısıyla bu yüce vasıflardan mahrum olan insanlar, yeryüzünü diledikleri gibi imar etseler de onu ıslah edip barış ve esenlik yurdu hâline getirmeyi başaramazlar. ■